

نقد نگرش غربی به زن و خانواده از منظر آیت الله خامنه‌ای

مبتنی بر قرآن کریم

سمانه موسوی صالحی^۱

^۱. طلبه سطح ۲، پایه پنجم، مدرسه علمیه فاطمه الزهرا شهرستان لردگان

چکیده

نگرش غربی به زن و خانواده، به‌ویژه در دنیای معاصر، همواره مورد انتقاد قرار گرفته است. این نگرش، بر اساس فردگرایی و نادیده گرفتن نقش‌های اجتماعی و خانوادگی زنان شکل گرفته و به تضعیف نهاد خانواده منجر شده است. آیت‌الله خامنه‌ای در تحلیل خود بر این نکته تأکید دارند که این رویکرد نه تنها به حقوق زنان آسیب می‌زند بلکه هویت و جایگاه آنان را در خانواده نیز تضعیف می‌کند. تحقیق در این زمینه به‌منظور بررسی عمیق‌تر انتقادات آیت‌الله خامنه‌ای از نگرش غربی به زن و خانواده ضروری است. با توجه به تحولات اجتماعی و فرهنگی در جوامع اسلامی و غربی، فهم این انتقادات می‌تواند به تقویت هویت فرهنگی و اجتماعی زنان مسلمان کمک کند و راهکارهایی برای حفظ نهاد خانواده ارائه دهد. بر همین اساس پژوهش حاضر در صدد است تا به این پرسش پاسخ دهد که نگرش آیت‌الله خامنه‌ای به زن و خانواده چگونه با نگرش غربی متفاوت است؟ دستاورد حاصل از پژوهش‌های انجام شده با روش توصیفی-تحلیلی نشان می‌دهد که نگرش آیت‌الله خامنه‌ای بر اهمیت نقش خانواده به‌عنوان بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی تأکید دارد. ایشان معتقدند که نگرش غربی به زن، او را از هویت خانوادگی خود جدا کرده و به ابزاری برای تحقق اهداف اقتصادی تبدیل کرده است. همچنین، یافته‌ها نشان می‌دهند که حفظ ارزش‌های اسلامی می‌تواند به تقویت جایگاه زن در خانواده کمک کند.

کلیدواژگان: زن، خانواده، نگرش غربی، آیت‌الله خامنه‌ای، قرآن کریم، هویت اجتماعی، حقوق

زنان.

مقدمه

نگرش به زن و خانواده یکی از مباحث کلیدی در تحلیل‌های اجتماعی و فرهنگی است که در جوامع مختلف به اشکال متفاوتی تفسیر می‌شود. در دنیای معاصر، نگرش‌های غربی به زن و خانواده بر پایه اصول فردگرایی و آزادی‌های شخصی شکل گرفته است. این نگرش‌ها غالباً به نقدهای جدی از سوی متفکران اسلامی، به‌ویژه آیت‌الله خامنه‌ای، مواجه شده‌اند. مسئله اصلی این تحقیق، بررسی انتقادی نگرش‌های غربی به زن و خانواده از منظر آیت‌الله خامنه‌ای و تحلیل آموزه‌های قرآن کریم در این زمینه است.

با توجه به تأثیرات عمیق فرهنگی و اجتماعی نگرش‌های غربی بر جوامع اسلامی، نیاز به ارائه دیدگاه‌های اسلامی و قرآنی بیش از پیش احساس می‌شود. این مقاله تلاش دارد تا با تحلیل دیدگاه‌های آیت‌الله خامنه‌ای، ابعاد مختلف نقش زن در خانواده را بررسی کرده و نشان دهد که چگونه آموزه‌های اسلامی می‌توانند در برابر بحران‌های ناشی از نگرش‌های غربی عمل کنند.

پیشینه پژوهشی تحقیق شامل مطالعات مختلفی است که به بررسی نقش زن در اسلام و نقد نگرش‌های غربی پرداخته‌اند. مقاله "جایگاه زن و خانواده در تمدن غرب" نوشته میلاد ولیان، این مقاله به بررسی جایگاه زن و خانواده در فرهنگ غربی می‌پردازد و نقدی بر ادعاهای غربی‌ها در حمایت از حقوق زنان ارائه می‌دهد. در این مقاله، نویسنده تأکید می‌کند که نگرش‌های غربی به زن و خانواده، در واقع به تضعیف شخصیت زن و نهاد خانواده منجر شده است.

مقاله "پیامدهای فمینیسم در خانواده غربی" نوشته سید خدایار مرتضوی و شهیندخت پاکزاد، این مقاله تحولات خانواده در غرب را به‌ویژه تحت تأثیر جنبش فمینیسم بررسی می‌کند و به آسیب‌های ناشی از این تحولات اشاره دارد. نویسندگان معتقدند که فمینیسم نه تنها به بهبود وضعیت زنان کمک نکرده، بلکه موجب آسیب‌های جدی به نهاد خانواده شده است.

مقاله "زن و خانواده در اندیشه قرآنی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای" نوشته پرستو پرژک، این مقاله به بررسی دیدگاه قرآنی آیت‌الله خامنه‌ای درباره زن و خانواده پرداخته است.

مقاله "هویت زن از منظر اندیشه‌های قرآنی آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)" نوشته هدی صادقرادگان، فاطمه ترکان. در این مقاله نیز مطالبی از جمله ضرورت هویت‌یابی اسلامی زن،

ویژگی‌های آن هویت، ابعاد آن و عوامل مؤثر بر هویت، نسبت میان جنسیت و انسانیت در هویت، تقابل اسلام و غرب در هویت و آثار هویت‌سازی و هویت‌سوزی زن مطرح شده است. این مطالعات نشان می‌دهند که در بسیاری از موارد، حقوق زنان در جوامع غربی نادیده گرفته شده و خانواده به عنوان نهاد اصلی زندگی اجتماعی تضعیف شده است. اما این مقاله شامل چند بخش اصلی است: ابتدا به بررسی دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای درباره نقش زن در خانواده پرداخته می‌شود. سپس نقد نگرش‌های غربی و تأثیرات منفی آن‌ها بر خانواده‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه، آموزه‌های قرآن کریم در زمینه حقوق زنان و نقش آنان در خانواده تحلیل خواهد شد. سرانجام، نتیجه‌گیری کلی از یافته‌ها ارائه خواهد شد تا نشان دهد که چگونه می‌توان از آموزه‌های اسلامی برای تقویت نهاد خانواده بهره برد.

مفاهیم

۱. زن

زن به عنوان یک موجود انسانی با ویژگی‌های خاص بیولوژیکی و اجتماعی تعریف می‌شود. در فرهنگ‌های لغت، واژه «زن» به معنای فردی است که از نظر جنسیت مؤنث بوده و نقش‌های اجتماعی و خانوادگی خاصی را ایفا می‌کند. در بسیاری از متون اسلامی، زن به عنوان محور خانواده و تربیت نسل آینده شناخته می‌شود.^۱

۲. خانواده

علمای جامعه‌شناسی تعاریف متعددی برای خانواده بیان کرده‌اند؛ برخی خانواده را واحدی اجتماعی، ناشی از پیوند مشروع مرد و زنی که، فرزندان پدید آمده از این پیوند، آن را تکمیل می‌

^۱ . ولیان، جایگاه زن و خانواده در تمدن غرب، ص ۱۸ .

کنند.^۱ برخی دیگر، خانواده را مجموعه‌ای از افراد می‌دانند که با هدف و اندیشه‌ی وصول به و منافع مشترک زیر یک سقفی قرار می‌گیرند و سرگرم زندگی هستند.

اما دین مبین اسلام، خانواده را این‌گونه تعریف می‌کند؛ خانواده را گروهی می‌داند متشکل از دو رکن اصلی مرد و زن که، در سایه ضابطه‌ای مشروع و الهی در کنار یکدیگر قرار گرفته و بر اثر آن پیوند دارای شخصیت اجتماعی، حقوقی، معنوی و مدنی شده‌اند. اساس روابط آنس‌شان را نکاح تشکیل می‌دهد.^۲

در تشکیل خانواده در اسلام، فرزندان شرط صحت و بقای ازدواج نیستند، ولی اسلام به زنان و مردان سفارش کرده برای تداوم و بقای حیات، نسلی از خود باقی بگذارند. اصولاً فرزنداری در اسلام، نشانه کمال زوجین در دوران زندگی مشترک است.^۳ رسول اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) درباره‌ی قداست نهاد خانواده می‌فرماید: «مَا بُنِيَ فِي الْإِسْلَامِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنَ التَّزْوِيجِ؛^۴ در اسلام، بنیادی نهاد نشده است که در نزد خداوند، از ازدواج محبوب‌تر باشد».

خداوند در قرآن کریم به صراحت، هدف از تشکیل خانواده را «رسیدن به آرامش روانی» بیان کرده‌است: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ كُفْرًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»^۵؛ «یکی از آیات الهی آن است که برای شما از (جنس) خودتان جفتی بیافرید تا در کنارشان آرام گیرید و میانشان دوستی و رحمت نهاد، در این نعمت برای مردمی که می‌اندیشند قطعاً نشانه‌هایی است» و رمز دست یافتن به آرامش روانی، عبادت و نماز است.

۳. نگرش غربی

نگرش غربی به مجموعه‌ای از باورها و ارزش‌ها اشاره دارد که در جوامع غربی شکل گرفته و بر اساس اصول فردگرایی، آزادی‌های شخصی و حقوق بشر بنا شده است. این نگرش غالباً بر روی حقوق زنان تأکید دارد، اما نقدهایی نیز درباره تأثیرات منفی آن بر نهاد خانواده وجود دارد.^۶

۱. قائمی، خانواده در اسلام، ص ۷

۲. همان، ص ۹.

۳. همان.

۴. شیخ صدوق، من لایحضر الفقیه، ج ۳ ص ۳۸۳، ح ۴۳۴۳.

۵. روم / ۲۱.

۶. ولیان، جایگاه زن و خانواده در تمدن غرب، ص ۱۸.

لزوم بازنگری در مبانی حقوق زنان

نقد نگرش‌های غربی به زن و خانواده از منظر آیت‌الله خامنه‌ای به وضوح بر اساس اصول اسلامی و آیات قرآن کریم شکل گرفته است. ایشان با استناد به آموزه‌های قرآنی و تجارب اجتماعی، به نقد رویکردهای غربی در این زمینه می‌پردازند و بر اهمیت جایگاه واقعی زن در اسلام تأکید می‌کنند. آیت‌الله خامنه‌ای در سخنرانی‌های خود بارها به این نکته اشاره کرده‌اند که نگرش غربی به زن، او را به عنوان ابزاری برای جلب نظر مردان معرفی می‌کند. ایشان می‌فرمایند: «نگاه غرب به زن، او را به عنوان یک ابزار مصرفی معرفی می‌کند. این نگاه نه تنها شخصیت زن را نادیده می‌گیرد بلکه موجب کاهش حرمت او نیز می‌شود.»^۱

این بیان نشان‌دهنده انتقاد جدی ایشان از نحوه برخورد فرهنگ غرب با زنان است که در آن، زنان به عنوان موجوداتی صرفاً برای جلب توجه و رضایت مردان در نظر گرفته می‌شوند. قرآن کریم به وضوح بر حرمت و شخصیت زن تأکید دارد. به عنوان مثال، آیه ۹۷ سوره نحل می‌فرماید: مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ اُنْثَىٰ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً؛^۲ هر کس از مرد یا زن که کار نیک کند و مؤمن باشد، به زندگانی پاک و پسندیده‌ای زنده‌اش می‌داریم. این آیه نشان‌دهنده این است که در نظر خداوند، هیچ تفاوتی بین مرد و زن وجود ندارد و هر دو از حقوق برابر برخوردارند.

آیت‌الله خامنه‌ای همچنین بر این نکته تأکید دارند که نگرش‌های غربی نسبت به خانواده نیز دچار کج‌فهمی است. ایشان بیان کردند: «این دو مشکل (نگاه غلط به زن و خانواده) موجب شده است که موضوع زن در دنیا، به یک بحران تبدیل شود.»^۳ این بیان نشان‌دهنده این است که بحران‌های موجود در خانواده‌های غربی ناشی از عدم توجه به اصول اخلاقی و انسانی است که در آموزه‌های اسلامی وجود دارد.

^۱. <https://www.mehrnews.com>

^۲. نحل/۹۷.

^۳. <https://www.mehrnews.com>

رهبر انقلاب اسلامی بر ضرورت بازنگری در مبانی فرهنگی غرب تأکید دارند و معتقدند که جمهوری اسلامی باید مبانی غلط غرب را مورد انتقاد جدی قرار دهد. ایشان می‌فرمایند:

«مهم‌ترین نقدی که از این منظر بر حقوق غرب می‌توان وارد نمود آن است که آنان به «تشابه حقوقی زن و مرد»- به معنای نادیده انگاشتن همه تفاوت‌های روحی و جسمی زن و مرد- نام «تساوی حقوق» نهادند و با این مارک تقلبی و ظاهرسازی فریبنده و اغوا کننده قبل از هر چیز، بدون آنکه خود توجه نمایند، به زن ظلم نمودند و «حقوق زن» را پایمال کردند. آنان به جای آنکه برای مرد حقوقی متناسب با مرد، و برای زن حقوقی متناسب با زن در نظر گیرند- که این معنای عدالت حقوقی است- با سطحی نگری و شتابزدگی برای جبران حقوق زن که در اروپای قبل از قرن بیستم هم به لحاظ قانونی و هم در عمل، اساساً از حقوق انسانی محروم بود، به یکباره حقوق زن و مرد را در تمامی ابعاد و روابط حاکم میان آنها مشابه و یکنواخت نمودند.^۱»

این جمله نشان‌دهنده تعهد ایشان به دفاع از حقوق واقعی زنان بر اساس اصول اسلامی است. آیت‌الله خامنه‌ای تأکید دارند که جمهوری اسلامی باید مبانی غلط غربی را مورد انتقاد قرار دهد و به دنبال ارائه یک دیدگاه صحیح درباره حقوق زنان باشد. ایشان می‌فرمایند: «ما باید عدالت جنسیتی را برابری جنسیتی ترجیح دهیم. حقوق واقعی زنان باید مورد توجه قرار گیرد تا بتوانیم جامعه‌ای سالم‌تر بسازیم.»^۲

بنابراین، نقد آیت‌الله خامنه‌ای نسبت به نگرش‌های غربی به زن و خانواده نشان‌دهنده رویکرد انتقادی ایشان بر اساس اصول اسلامی و آیات قرآن کریم است. ایشان با تأکید بر حرمت، شخصیت و حقوق برابر زنان، تلاش دارند تا واقعیت‌های موجود در جوامع اسلامی را نمایان کنند و ضرورت توجه به ارزش‌های اسلامی را در جامعه امروز بیشتر کنند.

^۱ جوان آراسته، حقوق اجتماعی و سیاسی در اسلام، ص ۱۹۹.

^۲ .بیانات مقام معظم رهبری در همایش «زن مسلمان»، ۱۳۹۴.

نتیجه گیری

نگرش آیت الله خامنه‌ای به زن و خانواده از منظر قرآن کریم، نقدی عمیق بر رویکرد غربی به این موضوعات است. ایشان معتقدند که دیدگاه غربی به زن و خانواده، نه تنها به تضعیف نهاد خانواده می‌انجامد بلکه حقوق واقعی زنان را نیز نادیده می‌گیرد.

آیت الله خامنه‌ای بر این باورند که انقلاب جنسی در غرب، نقش‌های سنتی زنان را تغییر داده و آنان را به سمت کار و اشتغال سوق داده است، بدون آنکه حقوق و نیازهای واقعی آنان در نظر گرفته شود. این تغییرات منجر به کم‌رنگ شدن نهاد خانواده شده است.

در دیدگاه غربی، زن به عنوان یک فرد مستقل و بدون توجه به نقش‌های خانوادگی‌اش تعریف می‌شود. این رویکرد، خانواده را به عنوان یک نهاد ظالمانه تلقی می‌کند که آزادی‌های زنان را محدود می‌کند. آیت الله خامنه‌ای تأکید دارند که این نگرش، هویت جمعی زنان را نادیده می‌گیرد و آنان را در برابر چالش‌های اجتماعی تنها می‌گذارد.

از منظر آیت الله خامنه‌ای، نگرش اسلامی نسبت به زن و خانواده نه تنها از نظر اخلاقی و اجتماعی قوی‌تر است بلکه بر اساس اصول انسانی و قرآنی بنا شده است. ایشان نقد جدی بر رویکرد غربی دارند که به تضعیف نهاد خانواده و نادیده گرفتن حقوق واقعی زنان منجر شده است. در مقابل، اسلام با ارائه یک چارچوب منطقی برای تعریف نقش‌ها و حقوق زنان، سعی در تقویت بنیاد خانواده دارد.

منابع

* قرآن کریم (ترجمه: ناصر مکارم شیرازی)

کتاب و مقاله:

- ۱- الهامی نیا، علی اصغر، اخلاق عملی، اداره آموزشهای عقیدتی سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه - قم، چاپ: اول، ۱۳۷۸ ش.
- ۲- انصاریان، حسین، عرفان اسلامی تفسیر مصباح الشریعه و مفتاح الحقیقه، قم: دار العرفان، چاپ: اول، ۱۳۸۶ ش.
- ۳- باقری فرد، سعیده، حقوق زنان؛ برابری یا نابرابری پاسخ به شبهات مسائل زنان، دفتر نشر معارف - قم، چاپ: دوم، ۱۳۸۸ ش.
- ۴- جوان آراسته، حسین، حقوق اجتماعی و سیاسی در اسلام، قم، دفتر نشر معارف، چاپ: هفتم، ۱۳۸۹ ش.
- ۵- خامنه‌ای، علی، مطلع عشق، تهران: انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷ ش.
- ۶- خامنه‌ای، علی، سایه سار ولایت (منشور مطالبات مقام معظم رهبری از دانشگاه و دانشگاهیان)، دفتر نشر معارف، قم، چاپ: اول، ۱۳۸۸ ش.
- ۷- خامنه‌ای، علی، نکته‌های ناب، گزیده بیانات رهبر فرزانه انقلاب در جمع دانشجویان و دانشگاهیان (سالهای ۱۳۸۳ تا ۱۳۶۸)، ۵ جلد، دفتر نشر معارف، قم، چاپ: هفتم، ۱۳۸۸.
- ۸- داوودی، رشید، مؤلفه‌های شناخت انسان در اسلام و غرب، نشریه جماران، ۱۳۹۱.
- ۹- شیخ صدوق، ابن بابویه محمد بن علی بن الحسین قمی، من لا یحضر الفقیه، مترجم محمد جواد غفاری، تهران، دارالکتب، الاسلامی، ۱۳۸۵ ش.
- ۱۰- شیرازی، علی، نگاهی به نشانه‌های فرهنگ غرب، خبرگزاری ایرنا، ۱۴۰۱ ش.
- ۱۱- قائمی امیری، علی، خانواده در اسلام، تهران، چاپ و نشر کتاب‌های درسی، چاپ نهم، ۱۳۹۲ ش.
- ۱۲- مکارم شیرازی، ناصر، زندگی در پرتو اخلاق، سرور، قم، چاپ: ششم، ۱۳۸۶ ش.
- ۱۳- ولیان، میلاد، جایگاه زن و خانواده در تمدن غرب، روزنامه رسالت، شماره ۷۱۷۷، ۱۳۸۹.

بیانات رهبری:

- ۱- دیدار اقشار مختلف بانوان با رهبر انقلاب در تاریخ ۱۴۰۳/۰۹/۲۷:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=۵۸۶۳۳>
- ۲- دیدار هزاران نفر از زنان و دختران با رهبر انقلاب در تاریخ ۱۴۰۲/۱۰/۶:
<https://www.leader.ir/fa/content/۲۶۸۷۱>
- ۳- <https://www.porseman.com/article/%>
- ۴- بیانات در دیدار جمعی از بانوان برگزیده کشور در تاریخ ۱۳۹۳/۱۰/۳۰:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۲۶۱۵۵>
- ۵- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از مادران شهدا، ۱۳۹۳:
<https://farsi.khamenei.ir/speech?nt=۲&year=۱۳۹۳>
- ۶- بیانات مقام معظم رهبری در همایش ملی «زن، خانواده و فرهنگ»، ۱۳۹۵:
<https://farsi.khamenei.ir/speech?nt=۲&year=۱۳۹۵>
- ۷- <https://www.radiofarda.com/a/o۲-eh-khamenei-on-women-discrimination/۲۸۳۷۸۷۳۵.html>
- ۸- <https://www.mehrnews.com/news/۱۳۱۸۴۶۶>
- ۹- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با بانوان فرهیخته، ۱۳۹۸:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۵۸۶۵۶>
- ۱۰- <https://www.mehrnews.com/news/۱۳۱۸۴۶۶>
- ۱۱- بیانات مقام معظم رهبری در همایش «زن مسلمان»، ۱۳۹۴:
<https://farsi.khamenei.ir/speech?nt=۲&year>